

ж розвиненість їх свідчить про низький рівень пізнавальної активності, тобто пасивність.

Формування активної особистості можливе за умови, якщо педагогічний процес у середній школі буде зорієнтований на формування високого рівня пізнавальної активності. Для досягнення цієї мети необхідна цілеспрямована і систематична робота по формуванню цього складного особистісного утворення, що є можливим за впровадження експериментальної методики та технології діалогічного навчання.

Література

1. Изучение личности учащегося и ученических коллективов: Кн. Для учителя/ Л.М.Фридман, Т.А.Пушкина, И.Я.Каплунович.- Просвещение,1988.-207с.
2. Педагогика: Учебник для вузов/ Н.Бордовская, А.Реан.-СПб.:Питер,2003.-304с.

Н.І.Білоконна

УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В статье рассматривается сущность самостоятельной работы, определяются условия повышения ее эффективности на уроках украинского языка.

The article examines the essence of the independent learning on the Ukrainian language lessons in the primary school and defines the conditions to increase its efectivness.

Шкільна освіта в Україні сьогодні розвивається й оновлюється. Основним її завданням є “гармонійний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків, здібностей; формування в учнів уміння і бажання вчитися; виховання потреби й здатності до навчання упродовж всього життя” [2,43].

Рідна мова – це важливий шкільний предмет, який виконує дві соціальні функції:

1) сприяє розвитку особистості (це генетичний код, що програмує національну свідомість;засвоюючи лексику рідної

мови, дитина пізнає духовні якості свого народу, риси його характеру тощо);

2) виступає засобом пізнання та комунікації (пізнаються речі й світогляд; дозволяє спілкуватися з різними людьми).

Сьогодення вимагає активного включення кожного учня у навчальний процес. Формування самостійного мислення, підготовка старшокласників до творчої діяльності можливі лише тоді, коли організація навчально-виховного процесу забезпечує їх максимальну активність, самостійність та ініціативність. Багаточисленні наукові дослідження (Ю.К.Кабанський, М.О.Данилов, М.І.Махмутов, П.І.Підкасистий, С.У.Гончаренко, Л.П.Аристова, В.К.Буряк та ін.), присвячені проблемі активізації навчального процесу, особливого значення надають **самостійній роботі** учнів. Так, на думку О.Я.Савченко, методично правильно організована самостійна робота розвиває довільну увагу школярів, формує в них здатність міркувати, запобігає формалізму в засвоєнні знань, “виховує самостійність як рису характеру” [3,197]. Шкільна практика свідчить, що саме така робота є важливою передумовою відомого й міцного засвоєння знань, набуття практичних умінь і навичок.

Мета статті полягає у обґрунтуванні умов підвищення ефективності самостійної роботи молодших школярів на уроках української мови.

Вчені-педагоги по-різному визначають сутність самостійної роботи; місце і роль вчителя в її організації. “Український педагогічний словник” С.У.Гончаренка вміщує таке визначення: “**Самостійна робота** учнів – це різноманітний вид індивідуальної і колективної навчальної роботи, який здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданням вчителя, під його керівництвом, однак без його посередньої участі” [3,441].

А.В.Усова, посилаючись на результати дослідження В.П.Єсипова, самостійною вважає таку роботу, яка “виконується учнями за завданням вчителя і під його керівництвом, але без його втручання, у відведений для цього час; при цьому учні прагнуть досягти поставленої мети, використовуючи розумові зусилля у різних формах” (усна чи письмова доповідь,

написання оповідання, складання плану конспекту тощо)". Під терміном "самостійна робота" М.І.Махмутов розуміє "складне поняття, що відбивається в учбовому завданні і самостійній діяльності учня щодо його виконання.

Докладним є дослідження П.І.Підкасистого. В ньому "самостійна робота" розглядається як "засіб організації та виконання учнями певної діяльності відповідно поставленої мети". Автор звертає увагу на те, що активність школярів на заняттях забезпечується у тому випадку, коли вони при систематичному зменшенні прямої допомоги вчителя виконують завдання, які сприяють успішному засвоєнню теоретичних знань, формуванню практичних умінь і навичок та розвитку самостійності як риси особистості.

Говорячи про самостійну роботу як єдність зовнішніх і внутрішніх ознак, можна виділити чотири експериментальні співвідношення і розташувати їх у порядку зростання рівня самостійності:

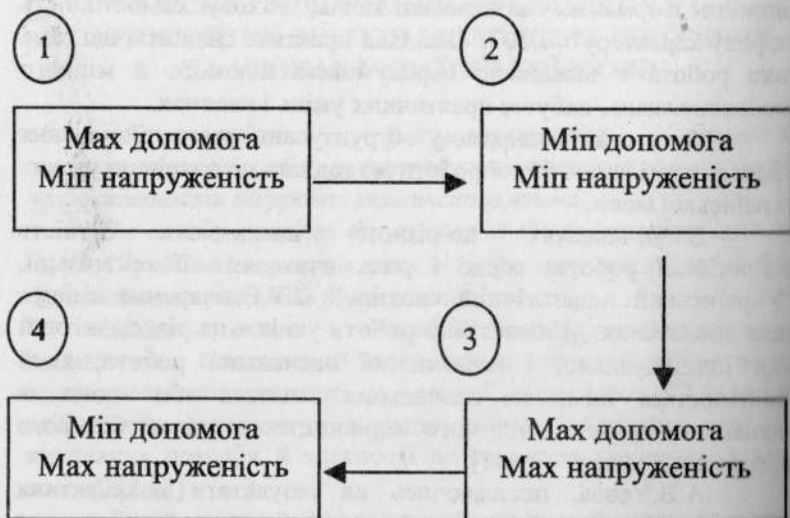

Схема 1.

Зі схеми 1 видно, що: мінімальна напруженість буде там, де діяльність має репродуктивний характер, а максимальна

– де внутрішня діяльність учня є головною і наближена до творчого процесу. При максимальній допомозі – формулюється навчальна мета і розкриваються засоби її досягнення у вигляді деталізованої інструкції, тоді як мінімальна допомога полягає лише в тому, що вчитель ставить певну мету.

Оскільки самостійна робота на уроці є органічною частиною навчального процесу, то методика її проведення визначається специфічними особливостями кожного предмета, змістом теми, рівнем підготовленості учнів. Плануючи самостійну роботу учнів, вчитель має: 1) добре знати класифікацію самостійної роботи; 2) визначити її місце у структурі уроку; 3) знати вимоги до учнів на даному рівні оволодіння матеріалом; 4) передбачити труднощі, які можуть виникнути під час роботи у різних групах дітей; 5) правильно визначити зміст і обсяг завдань форму їх подачі; тривалість самостійної роботи; 6) дібрати потрібний дидактичний матеріал; 7) знайти раціональний спосіб перевірки роботи [3,197].

Самостійна робота на уроках української мови – це здебільшого **різноманітні вправи**. Поєднуючись разом з іншими методами навчання (аналізом висловлювань, евристичною бесідою, творчими роботами тощо), вони займають більшу частину навчального часу і пов'язані в першу чергу з орфографією та розвитком мовлення.

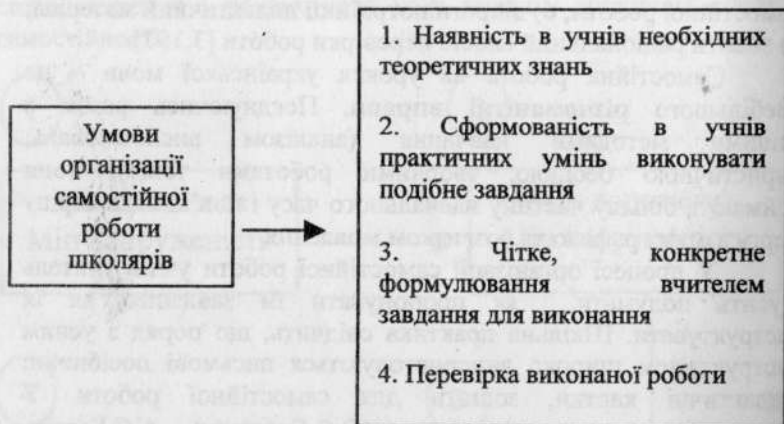
У процесі організації самостійної роботи учнів учитель мусить подумати, як пропонувати їм завдання, як їх інструктувати. Шкільна практика свідчить, що поряд з усним інструктажем широко використовуються письмові посібники: дидактичні картки, зошити для самостійної роботи. У багаточисленних дослідженнях (О.Я.Савченко, А.С.Белкін, В.К.Буряк та ін.) ми знаходимо слушну пораду про те, що "результативність самостійної роботи буде значно вищою, якщо, створюючи, "ситуацію успіху", надати учням можливість обрати завдання для виконання із запропонованих варіантів:

1. Триваріантне завдання за ступенем труднощів (полегшеним, середнім, підвищеним).
2. Спільне для всього класу завдання з використанням системи додаткових завдань зростаючого ступеня складності.
3. Індивідуальні завдання.

4. Групові завдання з урахуванням рівня підготовленості учнів.
5. Рівноцінні двоваріантні завдання із застосуванням для кожного варіанта додаткових завдань зростаючої складності.
6. Спільні практичні завдання з визначеною кількістю задач для обов'язкового використання.
7. Індивідуально-групові вправи різного ступеня складності з наведеними прикладами.
8. Індивідуально-групові завдання у вигляді запрограмованих карток.

Сучасні методисти (М.С.Вашуленко, М.І.Пентилюк, С.О.Караман, Т.В.Коршун та ін.) звертають увагу вчителів-практиків на обов'язкову наявність таких умов організації самостійної роботи:

Схема 2

Особливу увагу необхідно звернути на останню умову організації самостійної роботи – **перевірку виконання завдання**. Переважна більшість сучасних дидактів та методистів підкреслюють, що використання різних форм оцінювання самостійної роботи учнів стимулює, “надихає” їх на активну діяльність; виступає важливим чинником подальшого просування кожного школяра шляхом засвоєння нових знань;

сприяє розвитку у них самостійності, відповідальності у своїх силах, індивідуальних здібностей та творчих можливостей.

У педагогічній літературі виділяють різні функції контролю. Так, Т.А.Ільїна вказує на три з них: *контролюючу, навчальну і виховну*. Контролююча функція основна, а дві інші - супровідні, хоча вельми й важливі. Ю.Б.Зотов виділяє в контролі такі функції:

- керівництво процесом засвоєння, його корекція;
- виховання пізнавальної мотивації і педагогічна стимуляція учнів до діяльності;
- навчання і розвиток.

В інших джерелах визначено більше функцій: навчальну, діагностичну, виховну, розвивальну, стимулюючу, орієнтовну тощо. Вважаємо, що для практичної діяльності вчителя зручно й правильно орієнтуватися на контролюючу, навчальну, діагностичну й виховну функції, які, на наш погляд, вбирають у себе всі інші.

Отже, дотримання умов організації самостійної роботи молодших школярів на уроках рідної мови позитивно впливає на її результативність.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване навчання й виховання. - К.: Прес, 2001. -546с.
2. Державний стандарт загальноосвітньої початкової школи //Поч. школа. -2001. -№1. -С.42-43.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. -К.: Абрис, 1997. -367с.

І.А.Кравцова, С.П.Свінцева

ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ

На современном этапе развития новой начальной школы определены главные задачи учебных занятий по украинскому языку – пополнение и активизация лексического запаса, формирование умений и письменной речи, обеспечение умственного развития школьников.